

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 343.35:343.85(100)(477):338
JEL Classification H10, K42, O17, P51

Бухтіарова А.Г.,
канд. екон. наук, старший викладач кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,
Купка Ю.М.,
Сумський державний університет

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ*

Bukhtiarova A.H.,
cand.sc.(econ), senior lecturer at the department
of finance, banking and insurance,
Kupka Yu.M.,
Sumy State University

ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN COMBATING CORRUPTION

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у світі корупція виступає глобальною проблемою, що загрожує правопорядку, порушує устої демократії та права людини, сприяє поглибленню соціальної несправедливості. Подолання корупції або принаймні зменшення її рівня сприяє економічному росту країни та піднятті морального устрою суспільства. Саме тому, для вирішення даної проблеми покладені сили ООН, Європейського парламенту, Організації безпеки та співтовариства в Європі (ОБСЄ) та інших міжнародних організацій, що свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно відзначити, що останнім часом питання боротьби з корупцією привертають все більше уваги науковців та практиків. Так, робота Камлик М. І. [4] присвячена ґрунтовному аналізу міжнародних правових актів та законодавства окремих країн у процесі боротьби з корупцією. У свою чергу, питання методів боротьби з корупцією розглядаються у роботах Невмержицького Є. В. [5] та Уріна О. [6], а дослідження шляхів подолання такого явища, як корупція відображено у працях Чепелюк В. М. [7] та Чемерис І. В. [8]. Незважаючи на велику кількість публікацій, проблема подолання корупції в Україні не втрачає своєї актуальності. Зазначені науковці у своїх роботах в основному зосереджували увагу на існуючих методах боротьби з корупцією, залишаючи поза увагою питання порівняльного аналізу сучасних методів боротьби з корупцією у різних країнах світу та можливості їх імплементації в Україні.

Постановка завдання. Метою роботи є проведення порівняльного аналізу міжнародного досвіду використання методів боротьби з корупцією у різних країнах світу та дослідження можливостей їх реалізації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, у різних країнах світу, зокрема це стосується держав пострадянського табору, питання корупції займає одну з провідних проблем, яка потребує негайного вирішення. Оскільки, саме злочини, що виникають у сфері корупції досить негативно впливають на стан економіки в країні.

Так, якщо не звертати увагу на причини виникнення та в подальшому поширення корупції кожної окремої держави, то виникає можливість виокремити основні аспекти загального виникнення та поширення такого явища, як корупція. Ми вважаємо, що до таких аспектів необхідно віднести:

- відсутність історичної практики моральних стандартів законослухняної поведінки;

* Дослідження виконане у рамках держбюджетної науково-дослідної роботи 0118U003585 «Формування системи забезпечення прозорості публічних фінансів як передумова боротьби з корупцією в Україні».

- бідність населення (різниця між рівнем доходів);
- недовіра антикорупційного законодавства;
- високий рівень злочинності;
- неспроможність влади;
- недосконалість системи соціального захисту населення тощо [3].

Дослідивши причини виникнення та поширення корупції, виділено методи боротьби з корупцією з метою подолання вищезазначеного явища:

- прозорість та відкритість влади;
- співвідношення інтересів та потреб громадян при прийнятті нормативно-правових актів;
- встановлення більш жорсткого контролю як з боку органів державної влади, так і з боку суспільства;
- збільшення рівня заробітної плати та надання соціальних пільг населенню.

Звичайно, у світі немає жодної країни, в якій би зовсім не було корупції. Отже, на прикладі різних країн світу розглянемо міжнародний досвід та методи боротьби з корупцією.

Сполучені Штати Америки як держава, яка накопичила найбільший досвід методів боротьби з корупцією у всіх її проявах, ще у червні 1970 р. створила «Національну раду по боротьбі з організованою злочинністю», що підконтрольна уряду США. Основними повноваженнями даного органу є розроблення та в подальшому реалізація програм по боротьбі з корупцією. Іншим, не менш важливим органом є Міністерство юстиції США, що своєю чергою має повноваження щодо розроблення національної стратегії боротьби зі злочинністю США та відповідне керівництво цією стратегією. Зауважимо, що при Міністерстві юстиції США функціонує окремий підрозділ, на який покладено повноваження по боротьбі з організованою злочинністю, у тому числі з проявами корупції – Федеральне бюро розслідувань [5].

У США приділяють значної уваги питанням боротьби з корупцією серед чиновників. Так, саме в законодавстві США окремо виділений розділ 18 Зводу Законів, що передбачає протиправні діяння з боку високопосадовців. Наприклад: «Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм становищем публічними посадовцями»; «Посадовці і службовці по найму»; «Здирство і погрози»; «Вибори і політична діяльність».

Також, окремим позитивним аспектом антикорупційного законодавства США є те, що відповідальність передбачена не лише тим особам, хто отримує хабарі, а й тим, хто їх пропонує і надає.

Зауважимо, що в процесі боротьби з корупцією у США важливу роль займає використання так званого детектору брехні, тобто поліграфу. Усі високопосадовці зобов'язані проходити обов'язкову перевірку за допомогою цього пристрою. Так, якщо чиновник не бажає проходити таку процедуру, існує висока ймовірність звільнення такої особи з займаної посади. Якщо звернутися до питання відповідальності чиновників США, у разі скоєння корупційного злочину виникає загроза не лише втратити робоче місце, а й необхідність сплати штрафу, який мінімум в три рази перевищує розмір хабара. Також, відповідальність може виникнути і у вигляді позбавлення волі до 15 років, або ж поєднання усіх вищезазначених покарань.

Не можливо не згадати досвід Китайської Народної Демократичної Республіки у сфері боротьби з корупцією. Саме в цій країні чиновник може реально померти лише за підозру у хабарництві. Саме в цій країні особу не просто розстрілюють за одержання хабара, а й трансклюють цей процес на всю країну. Іншим видом відповідальності є довічне ув'язнення. Так трапилось і з экс-міністром безпеки Чжоу Юнканом, який отримав довічне ув'язнення за одержання хабара в особливо великому розмірі. Також, одним з превентивних методів боротьби з корупцією у КНР є повчання учителів дітям на уроках у школах та навіть дитсадочках. Змалечку дітей настановляють, що одержання хабара є негативним явищем, за яке передбачена відповідальність [7].

Взірцем для наслідування є Південна Корея в частині потужної законодавчої бази, покликаної на боротьбу з корупцією, оскільки саме в цій країні існує «Закон про корупцію», що визначає можливість кожної повнолітньої особи бути інспектором у розслідуванні за фактом одержання хабара. Головним антикорупційним органом Південної Кореї є Комітет з аудиту та інспекції. Саме цей орган уповноважений допомагати громадянам у розслідуванні справ щодо корупції.

Не менш важливим є і той факт, що саме у Південній Кореї існує онлайн-система контролю «OPEN», яка успішно працює уже 16 років у країні. Саме ця система збирає заяви громадян за фактом одержання хабара та систематизує їх. Таким чином, кожен громадянин має можливість виявити факт корупції в державі і, найголовніше, що ця справа буде обов'язково розслідувана, якщо особа аргументує своє припущення. Отже, за допомогою онлайн-система контролю «OPEN» Південна Корея відновлює довіру громадян до органів державної влади, систематизує, попереджує корупційні діяння та виключає особисте спілкування чиновників і громадян, як необхідної умови існування корупції.

Більш модернізовано підійшли до проблеми подолання корупції в Нідерландах. Саме в цій державі корупції приділено найменше уваги, оскільки вона є на одному з найнижчих рівнів у світі, адже

подолання корупції ґрунтується на принципах відбору і стеження. Так, створюється спеціально уповноважена група експертів-аналітиків та науковців, які збирають відомості про вчинення корупційних правопорушень, аналізуються за допомогою певних обчислень сфери, де можливе виникнення корупції, а в подальшому встановлюється жорсткий контроль над цією сферою. Прикладом може слугувати ситуація, яка склалася в Міністерстві фінансів Нідерландів. Проаналізувавши дані вхідних і вихідних коштів державного бюджету, було виявлено певні неточності та некоректні числові дані. Таким чином, Міністерство фінансів Нідерландів опинилося під пильною увагою. У подальшому за виявлені правопорушення була передбачена відповідальність посадовців у вигляді позбавлення всіх соціальних пільг та заборони працювати в органах державної влади [4, с. 146].

Антикорупційна атмосфера в Ізраїлі передбачає встановлення так званої системи «певного дублювання моніторингу», що застосовується за участю спеціально уповноважених органів, зокрема урядових організацій, спеціальних підрозділів поліції, відомств Державного контролера, громадських організацій типу «Відомства за чистоту уряду». Звернемо увагу, що саме відомство Державного контролера є незалежним від міністерств і державних відомств органом у сфері боротьби з корупцією. Зазначені органи проводять дослідження та аналіз щодо ймовірних корупційних правопорушень. У випадку їх виявлення, відбувається інформування спеціально уповноважених органів розслідування. У результаті, таке явище як корупція практично відсутнє в Ізраїлі. Важливим елементом та ймовірним методом боротьби з корупцією в Ізраїлі є значні соціальні пільги для чиновників та безжальне їх покарання при виявленні факту корупції. За даними статистики, в Ізраїлі до суду доводиться лише 5 % справ, пов'язаних з корупцією, оскільки саме репутація займає чи не найважливіше місце в житті громадян Ізраїлю [1, с. 67].

Досить високі стандарти громадянської поведінки у Великобританії є результатом правових та політичних заходів, моральних та соціальних змін, а також жорсткого контролю за діяльністю високопосадовців. Великобританія – одна з небагатьох країн світу, яка має одні з найстаріших традицій протидії корупції. У цій країні питання корупції стоїть чи не на найголовнішому місці, та підлягає врегулюванню на законодавчому рівні, а перший закон про корупцію на законодавчому рівні був прийнятий ще в 1889 році. Також, характерною ознакою британського суспільства є висока роль громадської думки, яка стежить за негативними явищами в суспільстві. Так, у 1994 році був заснований Комітет Нолана, основна мета якого – відстежувати злочини, пов'язані з корупцією. Комітет слідкує за чиновниками, діяльність яких впливає на державну політику та економіку держави [5].

Що стосується Німеччини, то основними методами боротьби з корупцією у даній країні є: конфіскація майна та створенням потужної правової бази з метою запобігання відмивання брудних грошей та законодавчо закріплений обов'язок банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про операції грошового обороту у розмірі понад 20 тис. євро, а саме – для використання інформації виключно для розслідувань. Також у Німеччині прийнято закон, згідно якого громадянин Німеччини повинен пред'явити посвідчення особи для подальшої ідентифікації та верифікації, якщо робить внесок в банк у розмірі понад 50 тис. євро. У основі боротьби з корупцією у Німеччині стоїть завдання цілковитого знищення матеріальної та фінансової бази існуючих злочинних угруповань [8, с. 113].

Також наголосимо ще на одному антикорупційному механізмі, який запроваджують в Німеччині – створення реєстру корумпованих фірм. Метою цього реєстру є те, що якщо фірма зазначена в даному реєстрі, то вона не має права виконувати державні замовлення. Таким чином, даною фірмою займаються правоохоронні органи [2, с. 39].

Необхідно виділити серед інших країн світу досвід Сінгапуру, який за допомогою своєї антикорупційної політики досяг значного успіху. Перш за все, в Сінгапурі створено центральний орган – Бюро по розслідуванню випадків корупції. Цей орган є постійно діючим, головна мета якого – боротьба з корупцією. До його основних повноважень входить: перевірка зловживань з боку високопосадовців, запобігання вчинення правопорушень у сфері корупції.

Також, особливістю антикорупційної політики Сінгапуру є те, що влада намагається виключити всі умови, що створюють стимул для розростання корупції. Таким чином мінімізується можливість державних чиновників для здійснення корумпованих дій. До таких дій відносяться:

- 1) заробітна плата високопосадовців вираховується, як середня заробітна плата простого робітника;
- 2) щорічна звітність високопосадовців про їх майно, активи і борги;
- 3) висока конфіденційність у справах про корупцію відносно чиновників.

Таким чином, підтримується моральний авторитет непідкупних політичних лідерів [6].

Що стосується досвіду Японії, то в даній країні відсутній єдиний кодифікований акт щодо боротьби з корупцією, проте це не заважає ефективному вирішенню даної проблеми. Звернувшись до досвіду Сінгапуру, японська правова система дійшла до висновку, що аби подолати корупцію, необхідно встановити значні обмеження щодо фінансування виборчих кампаній, партій і інших політичних організацій. Так, Японія гарантує високопосадовцям високу заробітну плату. Також

важливим законом у правовій системі Японії є Закон «Про етику державних службовців», що акцентує свою увагу на етичній поведінці політиків і службовців [3].

Тобто, основними заходами боротьби з корупцією в Японії є:

- 1) методи політичної економії;
- 2) реформа державної служби (високий рівень оплати праці, система стимулів);
- 3) забезпечення громадських свобод.

Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, яка була прийнята на 2011-2015 рр., була побудована на системі таких принципів, як:

- 1) принцип дотримання прав людини;
- 2) принцип зміцнення національної системи непідкупності;
- 3) принцип пріоритетності заходів запобігання корупції;
- 4) принцип взаємодії з громадянським суспільством і міжнародними організаціями;
- 5) принцип безперервності й реалістичності;
- 6) принцип прозорості;
- 7) принцип послідовності й координації зусиль [5].

У Фінляндії боротьба з корупцією відбувається у взаємодії органів державної влади та громадян. Так, у Фінляндії не використовується термін «боротьба». Фінська правова система у кожному виданому законі визначає попередження щодо вчинення злочинів, пов'язаних з корупцією, визначаючи конкретну сферу діяльності, а не вид злочину [7].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, дослідивши та проаналізувавши методи боротьби з корупцією у різних країнах світу, можна дійти висновку, що, врахувавши менталітет, традиції нашої країни, а також невдалі способи, які уже були застосовані раніше урядом України, потрібно запозичити національні стратегії боротьби з корупцією різних країн світу та впровадити їх у сьогодення нашої держави. Так, можна виокремити такі методи боротьби з корупцією для подальшого використання в Україні:

- застосування поліграфу, для обов'язкової перевірки усіх держчиновників;
- внесення у навчальну програму навчальних закладів усіх рівнів інформації щодо корупційних правопорушень, відповідальності та шляхів її подолання;
- закріплення на законодавчому рівні жорсткого контролю та відповідальності за корупційні злочини;
- запровадження онлайн-системи контролю, яка б збирала заяви громадян. Тобто, програми попередження корупційних діянь і відновлення довіри громадян до державної влади;
- застосування конфіскації майна при доведенні корупційного злочину;
- створення реєстру фізичних та юридичних осіб щодо яких виникає підозра у вчиненні корупційних правопорушень.

Література

1. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Корупція в Україні. Київ: Т-во «Знання», КОО, 1988. 187 с.
2. Мельник М. І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією. *Право України*. 1997. № 11. С. 111-117.
3. Мельник М. І. Як борються з корупцією в різних країнах світу. *Антикор*. 2015. URL: https://antikor.com.ua/articles/76912jak_borjutsja_z_koruptsijeju_v_riznih_krajinah_svitu. (дата звернення: 20.03.2018).
4. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / упоряд. М. І. Камлик та ін. Київ: Школяр, 1999. 480 с.
5. Невмержицький Є. В. Міжнародний досвід протидії корупції. Агенство стратегічних досліджень. URL: <http://sd.net.ua/2012/03/09/mizhnarodnij-dosvid-protidii-korupcii.html>. (дата звернення: 20.03.2018).
6. Урін О. Знову про боротьбу з корупцією, чи «удавання» цієї боротьби в Україні. *Politiko*. 2010. URL: <http://politiko.ua/blogpost28408>. (дата звернення: 20.03.2018).
7. Чепелюк В. М. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. ВГО «Успішна Україна», 2018. URL: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>. (дата звернення: 20.03.2018).
8. Чемерис І. В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3 (12). С. 110-118.

References

1. Kamlyk, M.I. and Nevmerzhytskyi, Ye.V. (1988), *Koruptsiia v Ukraini* [Corruption in Ukraine], textbook, TOV Znannia, Kyiv, Ukraine, 187 p.
2. Melnyk, M I. (1997), "Germany on the Way to Fight Corruption", *The Law of Ukraine*, no. 11, pp. 111-117.

3. Melnyk, M.I. (2005), "How to fight corruption in different countries of the world", *Antikor*, available at: https://antikor.com.ua/articles/76912jak_borjutsja_z_koruptsijeju_v_riznih_krajinah_svitul/ (access date March 20, 2018).

4. Kamlyk, M.I. (1999), *Mizhnarodni pravovi akty ta zakonodavstvo okremykh krain pro koruptsiuu* [International legal acts and legislation of individual countries on corruption], textbook, Shkoliar, Kyiv, Ukraine, 480 p.

5. Nevmerzhytskyi, Ye.V., *Mizhnarodnyi dosvid protydii koruptsii* [International Anti-Corruption Experience], Agency for Strategic Studies, available at: <http://sd.net.ua/2012/03/09/mizhnarodnij-dosvid-protidiyi-korupciyi.html/> (access date March 20, 2018).

6. Urin, O. (2010), *Znovu pro borotbu z koruptsiieiu, chy «udavannia» tsiiei borotby v Ukraini* [Again about the Fight Against Corruption, or «Fighting» This Struggle in Ukraine], *Politiko*, available at: <http://politiko.ua/blogpost28408/> (access date March 20, 2018).

7. Chepeliuk, V.M. (2018), *Dosvid zarubizhnykh krain u borotbi z koruptsiieiu* [The Experience of Foreign Countries in Combating Corruption], VHO «Uspishna Ukraina», available at: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (access date March 20, 2018).

8. Chemerys, I.V. (2009), "Foreign experience in combating corruption in the system of public administration", *Stratehichni priorytety*, no. 3 (12), pp. 110-118.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2018 р.

Рецензент: д.е.н., професор Сумського державного університету О.І. Школьник

УДК 338.2

JEL Classification P51

Фень К.С.,
аспірант*,

Подільський державний аграрно-технічний університет

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ В СИСТЕМІ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Fen K.S.,

postgraduate student,

State Agrarian and Engineering University in Podilla

THE STRATEGY OF IMAGE FORMATION IN THE SYSTEM OF STRENGTHENING THE ECONOMIC SAFETY OF ENTERPRISES OF THE FOOD INDUSTRY

Постановка проблеми. Економічна безпека, як системна категорія, сформована з різноманітних підсистем, які можна класифікувати й за галузевою належністю. Однією з ключових підсистем національної економіки є харчова промисловість, що формує близько 8% ВВП, щороку стабільно нарощує обсяги виробництва й реалізації продукції (частка галузі в обсязі реалізованої промислової продукції становить близько 21,3%) та є стратегічно важливою галуззю національного господарства. З огляду на це виникає необхідність в розробці науково обґрунтованого підходу до вдосконалення організаційно-економічного механізму зміцнення економічної безпеки харчової промисловості України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На актуальність проблеми зміцнення економічної безпеки національної економіки та її підсистем (зокрема й харчової промисловості) вказують теоретико-прикладні дослідження, серед яких варто виокремити напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців: Л. Абалкіна, Г. Вечканова, Т. Васильціва, І. Губаревої, А. Гуревич, В. Гейця, Я. Жаліла, В. Загашвілі, В. Кейбла, І. Михасюка, І. Мойсеєнко, А. Сухорукова, Ю. Харазішвілі, Н. Юрків

* Науковий керівник: Чикуркова А.Д. – д-р екон. наук, професор